

gemoedigd, hun kinderen de vereiste tijd op de bestaande scholen te laten gaan; ook werden eigen scholen opgericht, alsook coöperatieve winkels, landbouwcoöperaties en hier en daar handelsondernemingen. Aan die coöperaties en handelsondernemingen was geen lang leven beschoren, zulks als gevolg van, aldus Korver¹, 'het gebrek aan economische kennis bij de leiders, slecht beheer van de ondernemingen, het lichtvaardig verstrekken van kredieten, gebrek aan kapitaal en te geringe omzetten, een enkele maal . . . corruptie en knoeierij.'² Hier en daar ging de *Sarekat Islam* ook de criminaliteit bestrijden; in Soerakarta werkte zij daartoe met de politie samen maar 'bij verschillende *SI*-verenigingen op Java was', schrijft Korver, 'het vertrouwen in de politie en in de lagere ambtenaren zo gering' (Idenburg zou zich dat kunnen indenken) 'dat men deze passeerde en zelf allerlei politietaken ter hand nam.'³ In sommige streken van Midden- en Oost-Java gingen *Sarekat Islam*-bestuurders nog verder: zij namen taken over die het BB-apparaat placht uit te voeren. 'Zo ontstond', schrijft Korver,

'volgens de resident van Soerakarta bij de grote massa de overtuiging dat de *SI*-besturen boven de ambtenaren verheven waren. Zijn collega in Soerabaja vreesde dat bij *SI*-leden de overtuiging groeide dat men niet meer onderworpen was aan het gezag der autoriteiten. Hij wees in dit verband op uitroepen van *SI*-leden als: 'Wij hebben residenten van onszelf!'⁴

De *Sarekat Islam* bracht verder de grieven der bevolking onder de aandacht van het BB-apparaat: inzake de machtspositie van de *deesa*-hoofden, de politierechtspraak door Nederlandse bestuursambtenaren, het tekort aan scholen, het ontbreken van de leerplicht, de te hoge belastingen, de te zware herendiensten, de wantoestanden op de particuliere landerijen, de bevoorrechte positie van de suikerondernemingen bij de waterverdeling, enz. Daarbij werden, aldus weer Korver, 'belangrijke resultaten geboekt . . . in de vorm van een toegenomen zelfbewustzijn bij de brede massa der bevolking en een voorzichtiger, en minder willekeurig optreden van de kant van vele ambtenaren.'⁵

¹ A.v., p. 98. ² 'In zeer vele gevallen', aldus Korver, geschiedde het dat functionarissen van de *Sarekat Islam* zich contributiegelden toeëigenden – volgens Rinkes was het evenwel in de inheemse samenleving 'heel gebruikelijk dat diegene die in het algemeen belang iets ondernam, ook een deel van de opgebrachte gelden ten eigen bate aanwendde, mits het daarbij maar niet de spuigaten uitliep.' (a.v., p. 178). ³ A.v., p. 100. ⁴ A.v., p. 101. ⁵ A.v., p. 121.